

**SURİYELİ GÖÇMEN ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİM ÇALIŞMALARI
KAPSAMINDA ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI PROGRAMI**

Saime DEMİREL*
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ**

ÖZET

Tarih boyunca sürekli göç alan ve göç veren Türkiye'nin özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında göçmen nüfusu her yıl artmaya devam etmiştir. Göçmen gruplar arasında kayıtlı Suriyelilerin ülke içerisindeki sayısı yaklaşık dört milyona yakındır. Nüfus içerisinde çocukların sayısı ise azımsanamayacak yoğunluktadır. İnsan hareketliliği olarak tanımlanan göç; müdahale bekleyen sorunları da beraberinde getirmiştir/getirmektedir. Her şeyden önce iç savaş sonrasında binlerce insanın yerinden edildiği, psikolojik olarak örselendiği, yakınlarını kaybettiği, fiziksel olarak yaralandıkları, işlerini ve sosyal statülerini kaybettikleri, göç yolunda çeşitli şiddete maruz kaldıkları ve ailelerin parçalandığı bilinmektedir. Gerçekleşen göç hareketliliğinden en çok çocukların etkilendiği yadsınamazdır. Göçün çok yönlü etkisiyle çocukların kırılabilirliği artmış ve çeşitli riskler ortaya çıkmıştır. Çeşitli risklerle beraber göçmen çocukların eğitime erişememe gibi sorunları da oluşmuştur. Göçmen çocuklar için temel hak olan eğitim ve eğitime erişmek; riskleri en aza indirmek, riskleri ortadan kaldırmak, riskleri önlemek ve kayıp nesillerin oluşmasını engellemek amacıyla önemli hale gelmiştir. Okul dışı kalan çocukların okullaştırılması, eğitime erişebilen çocukların ise sistem içerisinde karşılaştıkları sorunların çözülmesi amacıyla yıllar içerisinde Türkiye'de eğitim alanında birçok çalışma yürütülmüştür ve birçok proje geliştirilmiştir. Göçmen çocukların okullaşması ve diğer koruma risklerine müdahale edilebilmesi için geliştirilen önemli çalışmalardan bir tanesine örnek olarak Şartlı Eğitim Yardımı Programı verilebilmektedir. Bu makalede; Suriyeli göçmen çocukların eğitime yönelik gerçekleştirilen çalışmalar ile birlikte Şartlı Eğitim Yardımı Programı hakkında derleme bilgiler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, çocuk göçmen, eğitim, şartlı eğitim yardımı.

**CCTE IN THE CONTENT OF EDUCATIONAL IMPROVEMENTS FOR SYRIAN
MIGRANTS CHILDREN****ABSTRACT**

The immigrant population of Turkey, which has been receiving and sending immigrants continuously throughout its history, has continued to increase every year, especially after the civil war in Syria. The number of registered Syrians among the immigrant groups in the country is close to four million. The number of children in the population is not to be underestimated. Migration that is defined as human mobility; brings with it a problem pending intervention. First, it is known that after the civil war, thousands of people were displaced, psychologically traumatized, lost their relatives, physically injured, lost their jobs and social status, were exposed to various difficulties on the way to immigration, and families were broken up. Undoubtedly, children have been most affected by the migration movement. The fragility of children has increased with the multifaceted effect of migration and various risks have emerged. Along with various risks, problems such as the inability of immigrant children to access education have also occurred. Access to education and training, the fundamental right for migrant

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, shu.saime.demirel@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0822-9681

** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, emrah.akbas@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-2807-4055

Derleme Makale Sayfa Sayısı: 1056-1073
Makale Geliş Tarihi: 13.06.2022 Makale Kabul Tarihi: 19.08.2022 Makale Yayın Tarihi: 31.08.2022

children; has become important to minimize risks, eliminate risks, prevent risks and prevent the formation of lost generations. Over the years, many studies have been carried out in the field of education and many projects have been developed to enroll the children out of school and to solve the problems faced by the children who have access to education within the system. The Conditional Education Assistance Child Protection Component Project can be given as an example of one of the important studies developed for the schooling of migrant children and to intervene in other protection risks. This compilation article contains information about studies conducted for the education of Syrian migrant children, including Conditional Cash Transfer for Education, which is one of the studies.

Keywords: Migration, child migrant, education, conditional education aid.

1. GİRİŞ

Göç, yüzyıllar boyunca çeşitli tanımlar ile karşımıza çıkmıştır. En temel anlamıyla göç; tekil olarak bireyin ya da grubun kendi ulusal sınırlarının dışına çıkarak veya kendi ülkesi içerisinde gerçekleştirdiği insan hareketliliğidir. Göç eden birey ise göçmen olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2009: 36). İnsanlar her dönemde bulunduğu yerden gönüllü olarak ayrılarak ya da ayrılmak zorunda kalarak farklı yerlere göç etmiştir (Ertekin, 2019: 6). Göç, tarihin her döneminde yer alan ve her yönüyle toplumu dönüştüren bir deneyimdir (Emin, 2019: 11).

Özellikle coğrafi konumu sebebiyle 1980 yılının ardından çoğu ülkenin göç istasyonu haline gelen Türkiye'nin son yıllardaki göç envanterine girmiş olan ülkeleri İran, Irak, Yugoslavya, Bulgaristan, Kosova olarak belirtmek mümkündür (Çiçeksoğüt, 2017: 3). Belirtilen listeye günümüzde göç konusunda muhatap Suriye, Afganistan, Ukrayna gibi ülkeler de eklenmiştir ancak Türkiye'yi en yoğun etkileyen ülkenin 2011 yılı itibari ile Suriye olduğunu belirtmek mümkündür. 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş sebebiyle milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir, yerinden edilmiştir. Yaklaşık 13 milyon insan iç savaşın doğrudan muhatabı olarak etkilenmiştir (Taş ve Özcan, 2018: 50). Suriye'den diğer ülkelere olan göç hareketliliğinin en çok Suriye'ye sınır komşu olan Türkiye'yi etkilediğini belirtmek mümkündür. İzlenen açık kapı politikası ile kitlesel olarak göç hareketliliği başlamıştır ve günümüzde Türkiye'de 3.652.633 Suriyeli göçmenin kayıtlı olduğu bilinmektedir (Web 2).

Göç; yerinden edilenleri başta olmak üzere ev sahibi ülkeyi ve transit ülkeleri çeşitli şekilde etkilemektedir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 2). Bu etkiler toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak farklı boyutlarda yer almaktadır (Kaypak ve Bimay, 2016: 85). Başlangıçta sınır illerde ve kamplarda bulunan Suriyeli göçmenler zamanla diğer illerde yaşamaya başlamıştır. Temel ihtiyaçların yanı sıra sosyal uyum sorunları baş göstermeye başlamıştır. Koruma, psikososyal ve sağlık, uyum, ekonomik temelli sorunlardan şüphesiz en çok çocuklar etkilenmiştir. Çocuklar Suriye'deki eğitimlerini yarıda bırakmak durumunda kalmışlardır. Dil sorunu, çocuk yoksulluğuna bağlı olarak çalışma, akran zorbalığı, denk sınıfa yerleşememe, kimlik ile ilgili sorunlar, çocuk yaşta evlendirilme, hane içerisinde kardeşlerin bakımını üstlenme, mevsimlik tarım işçiliği, okulun uzak olması, ailenin zarar verici kültürel normları vb. sebepler (Gencer, 2017: 839) ile çocukların okullaşamadıkları bilinmekte olup; eğitimden uzak kalmanın sonucu olarak da benzer riskler ile karşılaşıldığı söylenebilmektedir.

Türkiye’de göçmen çocuklara yönelik eğitim ile ilgili planlanan çalışmalar incelendiğinde göçün ilk yıllarında öncelikle göçmen çocukların güvenlik, barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütüldüğü devamında kamplar içerisinde eğitim çalışmalarının başladığı belirlenmiştir. Hem ev sahibi ülkenin Suriyeli göçmenleri “geçici” olarak atfetmesi hem de Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin “menşei ülkelerine dönme umutları” sebebiyle daha kısa vadeli ve geçici çalışmalar planlanmıştır (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88). Bir süre kamplarda barınan Suriyeli göçmenler daha sonra Türkiye’nin çeşitli şehirlerine yerleşerek yaşamlarını devam ettirmelerine bağlı olarak eğitim çalışmaları, kamplar ile sınırlı kalmayıp göçmen çocukların yoğun yaşadığı şehirlerde devam etmiştir. Şehirlerde halihazırda bulunan devlet okullarından ziyade Suriyeli göçmen çocukların eğitim görebileceği Geçici Eğitim Merkezleri oluşturulmuştur. Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriyeli göçmen çocuklar anadilleri ile ve Suriyeli öğretmenler eşliğinde eğitim görmeye başlamıştır ancak Suriyeli göçmen bireylerin ülkelerine dönme realitesinin ortadan kalmasıyla daha uzun vadeli eğitim çalışmaları düşünölmeye ve uygulanmaya başlamıştır (Emin, 2019: 14). Bu bağlamda öncelikle Geçici Eğitim Merkezi dışındaki okullara tercihe bağlı kayıt yaptırma hakkı verilmiş ardından Geçici Eğitim Merkezleri tamamen kapatılmıştır. Karma sistem ile beraber okullarda yaşanan dil engeli, akran zorbalığı, uyum sorunu gibi zorluklar ile başa çıkabilmek için çeşitli projeler süregelmiştir. Şartlı Eğitim Yardımı Programı, eğitim çalışmalarından bir tanesidir.

Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile 2003 yılında Türkiye’de yoksulluğun kuşaklar arası aktarımın engellenmesi ve eğitime katılımın artırılması sebebiyle incinebilir grupta olan ailelere nakit desteği olarak sağlanmakta iken; 2017 yılında uluslararası kuruluşların finans desteği ile Program’ın göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. Programının diğer sosyal ve eğitim yardımlardan farkı şartlılık ilkesidir. Okula devam eden çocuğun belirli oranda okula devam etmesi şartlıyla nakit desteği sağlanması olarak belirtilmektedir. Göçmen çocuklara da yaygınlaştırılma kararı alınan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, 2003 yılından beridir Türkiye’de ulusal düzeyde uygulanan Programdan şu şekilde farklılık göstermektedir: nakit desteğine ek olarak çocuk koruma bileşeni bulunmaktadır. Çocuk koruma bileşeni ile okula devam etmediği gerekçesiyle yardımı durdurulan göçmen çocuklara Türk Kızılay Toplum Merkezleri tarafından takip ziyaretleri düzenlenmekte ve çocuk koruma alanında çalışmalar yürütölmektedir (Web 6).

Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde yapılan araştırmaların (Toklucu ve Dama, 2018; Sariipek, 2017; Işık, 2019 vb.) Türkiye’de 2003 yılından beridir halihazırda ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı’na yönelik olduğu; 2017 yılında göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Program ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmadığı belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde Program’ın sadece nakit bileşeni ile ilgili ve daha çok nicel araştırmalar ile karşılaşılmıştır. Aca ve Özdemir (2020: 3)’in gözlemine göre faydalanıcıların düşüncelerinin derinlemesine incelendiği nitel araştırmaların sayısı oldukça kısıtlıdır. Türkiye’de uygulanan ulusal şartlı eğitim yardımı programının etkisine yönelik çalışmaların ortak paydasının; özellikle kız çocuklarında okula gitmeme gün sayısının azaldığı, çalışan çocuk sayısında azalmanın olduğu söylenebilmektedir Aynı zamanda nakit desteği miktarlarının artırılması yönünde yorumlar mevcuttur (Işık, 2019: 112). Türkiye’de uygulanan ulusal programının çıktılarına dair 2010 ve 2012 yılları arasında yapılan bir çalışma sonucunda şu bilgileri aktarmak mümkündür (UNICEF, 2014: 17): Özellikle taşrada okulda

devam etmeme günleri azalmıştır, kız çocuklarındaki etki erkek çocuklarına göre daha belirgindir. Türkiye’de uygulanan ulusal program ile ilgili yapılan farklı bir çalışmada ise okula erişim kısıtlılığının yarıdan fazla payının ekonomik olduğu belirtilmiştir (Kurnaz, 2010: 111). Katılımcıların katkılarıyla yapılan başka bir çalışmada katılımcıların %65 oranının şartlı eğitim yardım miktarını az bulduğu belirtilmiştir (Kurnaz, 2010: 96). Programdan yararlanan hem Türk çocukların hem de göçmen çocukların eğitime devamlarının araştırılıp kamuoyu ile sıklıkla paylaşılmaması ve programın etki değerlendirmesinin kısıtlılığı ön plana çıkmaktadır (Tüzün, 2017: 26).

Bu makale, göçmen çocuklara yönelik planlanan eğitim çalışmaları ile birlikte göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı’nın nakit ve çocuk koruma bileşeni hakkında derleme bilgileri sosyal hizmet ve sosyal politika perspektifinden yansıtmayı ve sonucunda bir dizi öneri sunmayı amaçlanmıştır. Makale; konu ile ilgili raporların, makalelerin, tezlerin ve kurumsal web sitelerin incelenmesi ile oluşturulmuştur. Makale akışı; göçmen grup arasında çoğunluğu oluşturan Suriyelilerinin göç süreci, göçün arka planı, çocukların temel haklarından olan eğitim ile ilgili planlanan ve uygulanan çalışmalar ve nihayetinde göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı hakkında bilgiler aktarılmış, göçmen çocukların eğitim sürecine dair ve Şartlı Eğitim Yardımı Programı hakkında önerilere yer vererek sonuçlandırılmıştır.

2. SURİYE’DEN TÜRKİYE’YE GERÇEKLEŞEN GÖÇÜN ARKA PLANI

2010 yılında Arap ülkelerinde yönetime karşı isyanlar ve gösteriler baş göstermeye başlamıştır. Tunus’ta başlayan halk hareketliliği 2011 yılında Suriye’de de etkisini göstermeye başlamıştır (Güleç, 2015: 95). Yönetime karşı olarak gelişen hareketlilik “Arap Baharı” olarak adlandırılmıştır ve hareketliliğin devam ettiği Mısır, Libya ve Tunus ülkelerinde halk yönetime karşı üstünlük sağlamıştır. Suriye’ye yayılan protestolar Suriye’de farklı sonuçlar vermiştir. Rejim ile halk arasında yaşanan çatışmalar, yönetimin halka orantısız güç kullanmasıyla iç savaş olarak devam etmiştir (Büyükhana, 2019: 1).

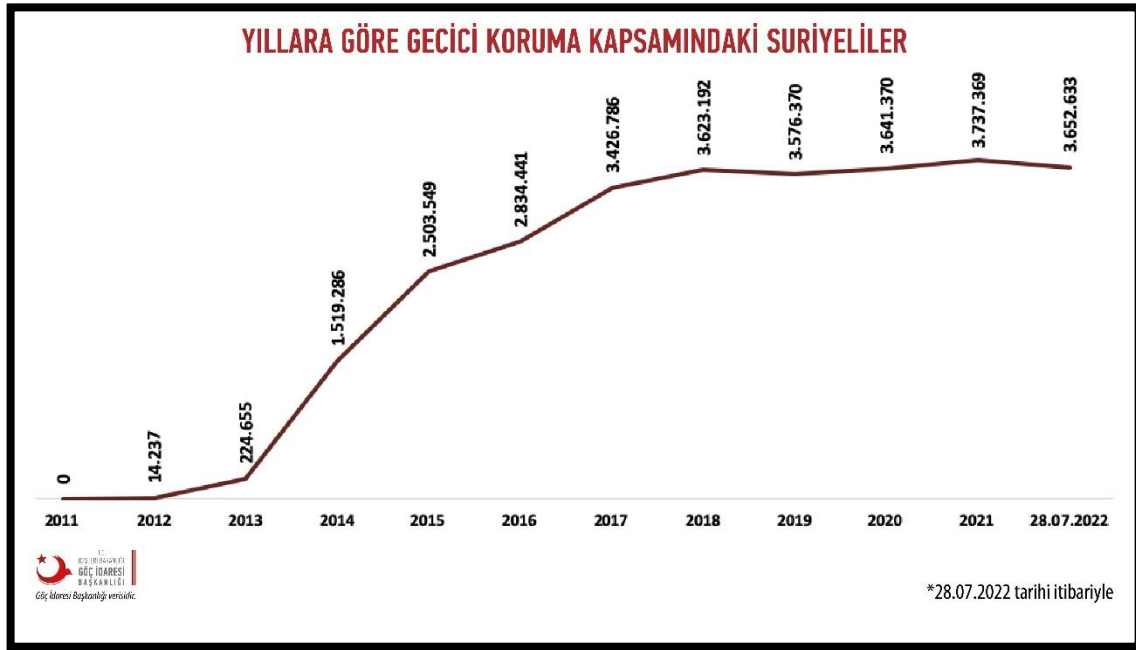
2011 yılında Suriye’de yaşanan çatışmaya bağlı olarak milyonlarca birey ülkesinden ayrılıp farklı ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye’ye komşu olan ülkelere biri olan Türkiye ise o dönemde “açık kapı” politikası izlemiştir (Emin, 2019: 12). Suriye’de yaşanan iç çatışma sonrasında Suriye’den Türkiye’ye ilk kitlesel göç hareketinin 2011 yılında sayıları 300 ile 400 arasında olan Suriye uyruklu bireyin Hatay’ın Cilvegözü Sınır Kapısı’na gelmesi ile geliştiği kabul edilmektedir (Güleç, 2015: 95). Zamanla Suriye’den Türkiye’ye göç eden bireylerin sayısında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Başlangıçta Türkiye’de göçe dair geçici çözümler üretilse de zaman içerisinde uzun vadeli çalışmalar ortaya çıkmıştır. Suriye’den Türkiye’ye göç edenler için Türkiye’nin sınır illerinde ilk etapta barınma ihtiyacına yönelik olarak alanlar oluşturulmuştur (Poyraz, 2012: 57).

2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir (YUKK, 2013: madde 1). Devamında yine 2013 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Web 1). 2021 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü,

Göç İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir (Web 1). 2014 yılında ivme kazanan göçü belirli bir çerçevede yönetebilmek amacıyla “Geçici Koruma Yönetmeliği” resmi gazetede yayınlanmıştır ve yönetmelik ile birlikte Suriye’den Türkiye’ye kitlesel olarak göç edenlere “geçici koruma statüsü” sağlanmıştır (Afyonoğlu, 2020: 307).

Ülkemizde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireylerin kayıtlı verileri aşağıda belirtilen grafikte de görüldüğü üzere her geçen yıl artmaktadır. 2022 yılının Temmuz ayı verisine göre Türkiye’de 3.652.633 Suriyelinin kayıtlı olduğu görülmektedir.

Resim 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Verisi

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı web sitesinden alınmıştır (Web 2).

Göç İdaresi Başkanlığı’nın 24 Mart 2022 tarihinde paylaştığı veriye göre (Web 2); Türkiye’de bulunan kayıtlı Suriyeli nüfus içerisinde cinsiyete ve yaşa göre dağılım aşağıdaki tabloda yer almaktadır. İlgili tarihten sonra yaş ve cinsiyete dair güncel veri paylaşımı yapılmamıştır.

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı

Verilerin Dağılımı	Çocuk	Yetişkin
Kadın	858.802	875.400
Erkek	926.888	1.093.501
Toplam	1.785.690	1.968.901

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı web sitesinden alınmıştır (Web 2).

Çocuk nüfusunun toplam nüfus içinde azımsanamayacak yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocuk nüfusunun nicel olarak önemli oranda olmasının yanı sıra çocukların en kırılgan grubu oluşturdukları bilinmektedir. Çocuk korumaya ve çocukların refahını artırmaya yönelik olan

çalışmalar sosyal politika da önemli yer edinmeye başlamıştır. Bu bağlamda göç etmek zorunda bırakılmış çocuklar için ev sahibi ülkeler çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir (Sever, 2020: 112). Özellikle çocukların temel haklara ve hizmetlere erişmesi çocuk koruma alanında önemlidir ve eğitim; çocuklar için temel haklardan birisidir. Bu bağlamda Türkiye’de göçmen çocukların eğitimine dair bir dizi çalışmalar planlanmıştır, uygulanmıştır ve bazı çalışmalar süregelmektedir.

3. TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇMEN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Dezavantajlı grupta yer alan Suriyeli göçmen çocukların eğitime erişimi noktasında diğer çocuklar ile denk fırsatlara sahip olamadıkları bilinmektedir ve özellikle göçmen çocuklar için eğitime erişmek yüksek yararları için oldukça önemli bir husustur (Emin, 2019: 15). Eğitim sadece Türkçe öğrenmeyi ya da akademik olarak öğrenmeyi içermemektedir Eğitim aynı zamanda sosyal uyumu güçlendiren bir gerekliliktir (Afyonoğlu, 2020; 315). Eğitim ortamları çok bileşenlidir, bir çocuk için akranları ile etkileşim kurabileceği yerlerdir (Sakız, 2016: 68). Eğitim kurumlarını tüm çocuklar için koruma ihtiyaç tespitlerinin yapılabildiği, risklerin belirlenebildiği ve fırsat eşitsizliğinin en aza indirildiği kurumlar olarak belirtmek mümkündür. Nitekim ayırım gözetmeksizin her bireyin eğitim hakkı bulunmaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, 1948: madde 26). Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989: madde 28); ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için ilköğretimin mecburi ve ücretsiz olmasını desteklemektedir. Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol (1952)’ün 2. Maddesinde hiçbir bireyin eğitim hakkından mahrum edilemeyeceği belirtilmiştir.

Okula devam etmeyen çocukların sayısının azımsanamayacak düzeyde olduğu gibi okula devam eden çocukların da düzensiz devam etme, okulu terk etme riskleri de bulunmaktadır. Çocukların var olan koruma riskleri eğitim ile doğrudan ya da dolaylı olabilmektedir. Göçmen çocukların eğitim alanında yaşadıkları sorunlar; göçmen çocukların daha önce devam ettiği eğitimi ile ilgili olarak denkliğinin yeterli tespit edilememesi, kapasiteye göre materyalin yetersiz olması, akranlarının zorbalığına maruz kalmaları, öğretmenlerinin öğrencilerin sahip olduğu bilgi-birikim hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, geçmişte yaşanan örselenmeye yönelik olarak psikososyal sorunlar ve dil bariyeri olarak aktarılmıştır (Güven ve İşleyen, 2018: 1305). Eğitime dahil olamayan çocukların maruz kaldığı riskleri Coşkun ve Emin (2018: 12); ekonomik yoksunluk, yetersiz ve/ya yanlış bilgi verme, yanlış ya da eksik yönlendirme, sıklıkla taşınmak, annesinden ve/ya babasından ayrı düşmüş olma ve özel gereksinimli olma olarak belirtmiştir. Çocuğun çalışması, eğitime çeşitli sebepler ile devam edememe, okula adapte olamama, okuldan kaynaklı fiziki ve idari sorunlar, ailenin zarar verici geleneksel anlayışı, sağlık hizmetlerine erişememe, psikolojik sağlık, engellilik, dokümantasyon vb. riskler okul devamını etkileyen koruma riskleri olarak belirtilmektedir (Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, 2019: 16-37). Gencer (2017: 839)’in belirttiği üzere yaşlıları tarafından zorbalığa maruz kalma, ekonomik yoksunluğa bağlı olarak çocuğun çalışması, Türkçe dil bilmemeye bağlı olarak uyum sorunlarının bulunmasının ve kurumların iletişim kopukluğunu gibi faktörlerin eğitime erişime engel olabileceği gibi; aynı zamanda okula gitmeme sonucu olarak ortaya çıkabilecek riskler olarak da görülmektedir. Yani eğitime dahil olamayan bir çocuk; birçok koruma riskine maruz kalabilmektedir ve aynı

zamanda koruma riski bulunan çocuk, eğitime güç erişebilmektedir gibi bir döngüden bahsetmek mümkündür. Yavuz ve Mızrak (2016:193)'a göre göçmen çocukların eğitimi ile ilgili temelde iki sorun ön plana çıkmaktadır. İlki yerinden edilmişliğe bağlı olarak ortaya çıkan derin ekonomik yoksulluktur. Yoksulluk eğitime erişimde ciddi bir engeldir. Diğer ana sorun ise eğitim deneyiminin sistem üzerindeki kaybıdır. Yani eğitim denklığı ile ilgili ortaya çıkan sorundur. Menşei ülkesindeki mezuniyetinin ev sahibi ülkede geçerliliğini sağlayamadığı kayıp belgeler ve dokümantasyonlardır.

Göçmen çocukların eğitime erişim esnasında ya da eğitime erişemedikleri için karşılaştıkları sorunlara bağlı olarak ev sahibi ülkeler göçmen çocukların eğitimi ile ilgili çalışmalar yürütmelidir ve yürütmektedir. Avrupa Birliğine üye ülkelerin göçmenlere yaklaşımı ve göçmen çalışmaları konusunda literatürün kısıtlı olduğu söylenebilmektedir (Aras ve Sağıroğlu, 2018: 106). Göçmenlere yönelik çalışmalarda genellikle ev sahibi ülkeler acil ihtiyaç değerlendirmesinin ardından acil ihtiyaçları gidermeye yönelik çalışmalar ile başlamaktadırlar. Acil ihtiyaç olarak ise genel kabul görmüş barınma, sağlık, güvenlik gibi konular ön plana çıkmaktadır. Göçmen, bir çocuk ise eğitiminden mahrum kalması onu acil ihtiyaçlarına karşı daha incinebilir noktaya getirmektedir. Bu sebeple acil ihtiyaç olarak kabul gören barınma, sağlık, güvenlik kadar eğitim faktörünün de acil bir ihtiyaç olarak kabul görmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda Türkiye'de benzer bir kanı ile karşılaşmıştır. Göçün ilk yıllarında barınma, güvenlik, sağlık ihtiyaçlarına odaklanılmıştır. Eğitim ile ilgili çalışmalar daha sonra ve "geçici" bakış açısı ile planlanmıştır (Yavuz ve Mızrak, 2016: 194).

Eğitim alanında yapılan düzenlemelerde ve uygulamalarda başlangıçta göçmen çocukların "misafir" olduğu varsayılarak geçici çalışmaların yürütüldüğü gözlenmiştir. Kitlesel olarak göç hareketliliğine bağlı olarak Hatay ilinde 2011 yılında oluşturulan barınma merkezleri içerisinde dersliklerin oluşturulmasıyla ve öğretmenlerin görevlendirilmesiyle göçmenlere yönelik ilk eğitim faaliyetleri başlamış olmuştur (Büyükhana, 2019: 59). 2012 yılında kamplarda başlayan eğitim, devamında göçmenlerin farklı şehirlerde yoğunluk oluşturmalarına müteakip Geçici Eğitim Merkezleri ile belirli şehirlerde faaliyete geçmiştir (Kaya, 2019; 2). Geçici Eğitim Merkezleri'ni okul çağında bulunan Suriyeli göçmen çocuklara ilk orta kademelerini Suriye müfredatına uygun şekilde ve Arapça olarak veren eğitim birimleri olarak tanımlamak mümkündür (MEB, 2014: 4). Tanımda da belirtildiği üzere kamplarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim Suriye müfredatına göre ve Arapça olarak verilmiştir (Emin, 2019: 14). Nihayetinde Geçici Eğitim Merkezleri'nin her ne kadar göç dalgasının kitlesel yaşandığı acil durumda önemli rol olsa da daha uzun vadede yeterli olamayacağı öngörülmüştür (Coşkun ve Emin, 2018: 6) Geçici Eğitim Merkezlerinin tercih edilmesi tek taraflı düşünülmemelidir. Suriyeli göçmen aileler de ilk etapta "ülkelerine geri dönme" bakış açısıyla ev sahibi ülkenin eğitim sistemine dahil olma konusunda asgari düzeyde istekli olabilmıştır. Nihayetinde kendi anadillerinde eğitimlerini sürdürme isteği ve günün sonunda "kendi ülkelerine döndüklerinde" sistemin gerisinde kalmama arzuları tabiidir (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88).

2013 yılında Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri genelgesi yayınlanmıştır. 2014 yılında ise Yabancılarla

Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan Genelgede; eğitim ile ilgili koordinasyonun Milli Eğitim Bakanlığı'nda olduğunun (Yavuz ve Mızrak, 2016: 188) ve norm fazlası öğretmenlerin kamplarda görevlendirilmesi, Suriye uyruklu öğretmenlerin belirlenmesi, müfredatın Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda Suriye müfredatına göre belirleneceği, Türkçe kurslarının açılması gibi konuların belirlendiği görülmektedir (Emin, 2019: 66). 2014 yılında yayınlanan Genelgede ise; denklikleri komisyonlarca belirlenen öğrencilerin devlet okullarına yönlendirilebileceği, kimlik numarası olmayan göçmen çocukların tanıtma belgesi olması halinde öğrenciler için notların ve devamsızlığın Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS)'e aktarılabilmesi, kimlik numarasına erişen öğrencilerin daha sonra e-okul sistemine aktarımın sağlanabileceği, Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçe dil desteği için öğretmenlerin görevlendirilebileceği belirtilmiştir. Dolayısı ile Genelge ile Suriyeli göçmen çocukların devlet okullarına erişimi sağlanmıştır (MEB, 2014: 4).

2016 yılında göçmenlerin tamamen devlet okullarında eğitimlerine devam etmesi yönünde çalışmalar yürütülmüştür (Emin, 2019; 15). Geçici Eğitim Merkezleri'nin hizmetlerinin sonlandırma çalışmalarına başlanmış ve nihai olarak 2019 yılında tüm Geçici Eğitim Merkezleri'nin kapatılması planlanmıştır (Özcan, 2018: 27). Milli Eğitim Bakanlığı, 2016 yılında göçmenlerin eğitim süreçleri ile ilgili olarak Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı kurmuş olup ilgili birim, Hayata Boyu Öğrenme Müdürlüğü bünyesinde faaliyete başlamıştır (Aksoy, 2020: 40). 2016 yılında okullara destek takviyesi niteliğinde Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği işbirliği ile Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi (PIKTES) başlamıştır. Proje; göçmen çocuklarının eğitimine erişimi artırmak ve daha nitelikli eğitim amaçlanarak kamuya destek mahiyetindedir. Projenin 2022 yılının Ekim ayına dek devam etmesi beklenmektedir (Web 4). Eğitime hiç erişememiş nesiller için Milli Eğitim Bakanlığı, UNICEF ve diğer kurum/kuruluşların iş birliği ile 12 ilde Halk Eğitim Merkezlerinde Hızlandırılmış Eğitim Programları, 24 ilde Gençlik Merkezlerinde Türkçe Dil Kursları, Hatay'da Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde Temel Okur-Yazarlık ve Sayısal Beceriler ile Türkçe Kursları kapsayan proje geliştirilmiştir (Web 5).

Türkiye'nin göçmen çocuklara yönelik önce kamplarda, devamında Geçici Eğitim Merkezlerinde ve ardından devlet okullarda yürüttüğü okullaştırma çabası Almanya ve İtalya ülkeleri ile kıyaslandığında; Almanya ve İtalya'da da kamplarda eğitim çalışmalarının yapıldığı, Almanya ve İtalya'da yaşayan göçmenlerin özel okul açma yetkileri bulunmadığı; Almanya, göçmen çocukların Türkiye'de olduğu gibi devlet okuluna katılımda kısıtlama koymaz iken İtalya'nın devlet okullardaki göçmen öğrenci sayısında okullara %30 kota koyduğu görülmektedir (Sever, 2020: 113).

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılı raporuna göre; Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen çocuklardan 37.171'i okul öncesinde, 313.141'i ilköğretim kademesinde, 272.701' ortaokul kademesinde, 67.830'u ortaöğretim kademesinde, 7.576'sı Hızlandırılmış Eğitim Programı'nda ve 33.284'ü açık okullara kayıtlı görülmektedir. 2020-2021 yılında eğitime dahil olan Suriyeli göçmen çocukların sayısı 768.839 iken 2021-2022 eğitim yılında 731.713 olarak belirlenmiştir (HBÖGM, 2021: 114). İstatistiki bilgilere göre

liseye giden göçmen çocukların ilkokula devam eden göçmen çocuklara göre azınlıkta olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında göçmen çocukların çocuk yaşta çalışmaya başlaması, çocuk yaşta evlilikler, ailenin zarar verici normları gibi faktörleri yinelemek mümkündür (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88).

Suriyeli göçmen çocukların eğitime erişimini desteklemek ve eğitime erişimde var olan sorunların en aza indirilmesi amacıyla Türkiye’de gerçekleştirilen önemli çalışmalardan biri de 2003 yılından beri uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı’nın 2017 yılında göçmen çocuklara yaygınlaştırma kararıdır. Şartlı Eğitim Yardımı Programı, 2003 yılında Türkiye’de ulusal düzeyde halihazırda uygulanmakta iken 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılmıştır. Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı nakit ve koruma bileşeni olarak iki kısımdan oluşmaktadır (Web 6). Göçmen çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri bağlamında Şartlı Eğitim Yardımı Programı ayrı başlıkta ele alınmıştır.

4. ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI PROGRAMI VE GÖÇMEN ÇOCUKLARA YAYGINLAŞTIRILMASI

Şartlı Eğitim Yardımı Programı, kronik yoksulluğun kuşaklar arası aktarımın en aza indirilmesi, eğitim yolu ile beşeri sermayenin geliştirilmesi amacıyla uygulanan ve sosyal politikada önemli bir yere sahip olan sosyal yardım ve eğitim uygulamasıdır (Baş, 2019: 325). Dünyada geniş bir bilinirliği ve uygulanabilirliği olan Program’ın amaçları arasında; yoksulluğu azaltmak, yoksulluğun kuşaklar arası aktarımını en aza indirmek, çocukların eğitime erişimlerini artırmak, çocuk işçiliğini en aza indirmek, aile içerisinde nakit desteğinin kadın bireye sağlanmasıyla kadın bireyin güçlendirilmesi olarak belirtilebilmektedir. Dünya’da örnek uygulamaları bulunmaktadır. Türkiye’de ulusal ve göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış hali ile uygulanmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de programın uygulanışı açısından ortak paydaların olduğu kadar farklılıklar da olabilmektedir ancak en genel anlamda; Program çocukların eğitimine devam etmesi kaydıyla iki ayda bir ebeveynine sağlanan nakit desteğini ifade etmektedir.

Dünya’da şartlı eğitim yardımları ilk olarak gelir adaletsizliğinin ve yoksulluğun yaygın olduğu Latin Amerika bölgesinde uygulamaya geçmiştir. Bu bağlamda Brezilya ve Meksika Şartlı Eğitim Yardımı Programı’nda ön planda yer alan ülkeler olmuştur (Sarıpek, 2017: 95). 1982 yılında Bangladeş’te başlayan Program, günümüzde birçok ülkede sosyal yardım aracı olarak uygulanmaktadır. Programın gelişmiş ülkelerde de uygulanıyor olduğu görülmektedir. Dünya Bankası ve ülkelerin resmi web sayfalarından edinilen bilgilere göre şartlı eğitim yardımlarını uygulayan bazı ülkeler şu şekilde belirtilebilir: Arjantin, Bangladeş, Belçika, Birleşik Krallık, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Endonezya, Etiyopya, Fas, Filipinler, Gana, Guatemala, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Jamaika, Komboçya, Kenya, Kolombiya, Macaristan, Makedonya, Kazakistan, Kosto Rika, Malavi, Meksika, Nepal, Nijerya, Nikaragua, Pakistan, Panama, Paraguay, Peru, Romanya, Slovakya, Tanzanya, Togo, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Senegal, Şili, Uruguay, Yemen (Dama ve Sundaram, 2018: 15-16).

Programın ortak paydası yoksulluğun kırılması ve beşeri sermayede geliştirmek iken her ülkede programın uygulama öncelikleri farklılık göstermektedir. Bangladeş, Arjantin, Brezilya, Rika gibi ülkeler doğrudan çocukların çalışmasını engelleyerek okullaşmasını sağlamak için programı önceliklendirir iken bazı ülkeler kız çocuklarının okullaştırma oranlarını artırmak için önceliklendirebilmektedir (Grosh ve arkadaşları, 2018: 312). Programın uygulama farklılığında ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, sosyal sorunları, okullaşma oranları, eğitim ve sosyal politikaları belirleyici olabilmektedir.

Brezilya, Filipinler ve Türkiye gibi ülkelerde nakit yardımı hanede bulunan kadın bireye sağlanarak kadının güçlenmesi program içerisinde amaçlanmaktadır. Ödemeler Arjantin ve Türkiye’de banka aracılığı ile yapılabildiği gibi postaneler aracılığı ile yapılabilmektedir, örneğin; Arjantin. Destek, hanede yaşayan bireylere Kamboçya ülkesinde nakit olarak, Ekvator ülkesinde banka kartı ve Dominik Cumhuriyeti’nde özel hazırlanmış kartlar aracılığı ile sağlanıyor olabilmektedir. Ülkeler genellikle şartların yerine getirilip getirilmediğini takip ederek izlemektedir (Uzun, 2012: 22). Yoğun istihdam sorunu ve gelirden yaşanan eşitsizlik sebebiyle ülkelerin gerisinde bulunan (Doğan ve Sarı, 2014:2) Brezilya’da; programın gerekliliği eğitime yüzde seksen oranında devam etmektedir. Bazı durumlarda sadece eğitime devam etmek yeterli olmamakta, aynı zamanda bazı seminerlere katılım da zorunlu tutulmaktadır. Kosta Rika’da uygulanan program kapsamında ebeveynlerden sağlanan destek boyunca çocuğun okula devam edeceği yönünde taahhüt imzalaması beklenmektedir (Sarıipek, 2017: 97). Meksika’da ilgili program dışında sağlanan desteklerin tüm dezavantajlı gruplara ulaşmaması sebebiyle eğitime katkı sunacak bir çalışma ihtiyacı oluşmuştur. Şartlı Eğitim Yardımı Programı sayesinde hane geçimi için eğitimden mahrum bırakılan çocuk sayısının azaltılması ve hane içerisindeki ebeveynlerin aktif rol alması beklentisi ile ebeveynlerde davranış değişikliği amaçlanmıştır. İzleme sistemi etkin olarak kullanılmaktadır. Programın Meksika özelinde dezavantajlı ailelerin refahını yükseltme açısından başarılı bulunduğu belirtilmektedir (Gantner, 2007: 1). Meksika’da uygulanan program kapsamında eğitime devam şart oranı yüzde seksen beş olarak belirlenmiştir (Sarıipek, 2017:97). Liberal refah sistemini benimseyen Amerika Birleşik Devletleri, Kanada; muhafazakar refah sistemini benimseyen Hollanda, Almanya, Fransa; gelişmekte olan Brezilya, Meksika ya da farklı rejimler benimseyen Norveç, İsveç, Danimarka ülkelerinde rejimler farklılık göstermesine rağmen beşeri kalkınma için ortak paydanın eğitimde sosyal yardımların destekleniyor olduğu söylenebilmektedir (Dama ve Sundaram, 2018: 9).

Şartlı Eğitim Yardımı Programını uygulayan ülkelere birisi de Türkiye’dir. Türkiye’de ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı çocuklara 2003 yılından beridir çocukların tüm aile üyelerinin kimlik kayıtlarının olması, hane bağımlılık oranı, hanede düzenli ve kayıtlı çalışmayan bireylerin varlığı, okula kayıtlı en az bir çocuğun olması kriterlerine bağlı olarak çocukların en belirli bir oranda okula devam etmesi şartının sağlandığı durumlar (Web 5) doğrultusunda ve okula düzenli devam etme şartı ile iki ayda bir sağlanan nakit desteği ile yürütülmektedir (Web 6). 81 ilde uygulanmaktadır.

Türkiye’de ulusal düzeyde başlayan Program’ın arka planında 2000’li yıllarda var olan ekonomik kriz yer almaktadır. Krizden etkilenen ve dezavantajlı kısımda yer alan yoksul ailelerin eğitime devam eden çocuklarının sosyal anlamda koruma amacıyla Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) geliştirilmiştir. Sosyal Riski Azaltma Projesi, Dünya Bankası desteği ile ortaya çıkmıştır (Zabcı, 2003: 217). Şartlı Eğitim yardımı ise bahsi geçen projenin alt sekmesi olarak geliştirilmiştir. Program 6 pilot ilde 2003 yılında uygulanmaya başlamış olup sonrasında ülke genelindeki Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı çocuklara uygulanmaya başlamıştır. Yıllar içerisinde Dünya Bankası’nın geri çekilmesi ile ulusal düzeyde uygulaman program Türkiye Cumhuriyeti kaynakları ile devam etmiştir (Işık, 2019: 98). Günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü kaynakları ile yürütülmektedir.

Türkiye’de ilk kez 2003’te ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı; yoksulluk döngüsünü kırarak ve eğitim yolu ile beşeri sermayenin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Eğitime devam şartı ile bir nevi ebeveynlerde davranış değişikliğini de hedefleyen Program nakit desteğinin kadın bireylere ödenmesiyle kadınları güçlendirmek niyetindedir (Aca ve Özdemir: 2020: 3). Türkiye’de hâlihazırda ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı; okula düzenli olarak devam eden ve kriterleri sağlayıp başvurusunu gerçekleştirmiş olan çocukların ebeveynlerine -çoğunluk ile anneye- iki ayda bir sağlanan nakit desteğini kapsadığını yinelemek faydalı olacaktır. Şart olarak okula düzenli devam etmek önemlidir. Belirli süre okula devam etmeyen çocukların yardımı düzenli devam etmedikleri ay içerisinde durdurulmaktadır. Düzenli devam etmeye başladıklarında tekrar aktif hale gelmektedir. Güncel durumda ilkokul ve ortaokula devam eden erkek öğrenciye 45 Türk Lirası, ilkokul ve ortaokula devam eden kız çocuğuna 50 Türk Lirası ve liseye devam eden erkek öğrenciye 55 Türk Lirası, liseye devam eden kız öğrenciye 75 Türk Lirası ödenmektedir (Web 9). Türkiye’de ulusal şartlı eğitim yardımından yararlanan çocuklar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından e-okul sistemi üzerinden takip edilmektedir. Devamsızlık ve not bilgilerinin bulunduğu sistem üzerinden böylece eğitim yardımının devam şartını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmektedir (Uzun, 2011: 29).

2003 yılından itibaren Türkiye’de ve günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yürütücülüğünde Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı çocuklara ülke genelinde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı’nın, 2017 yılından itibaren göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması karar alınmıştır. Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Kızılay ve Birleşmiş Milletler Ululararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) işbirliği içerisinde ilerlemektedir (Web 6). Ulusal Şartlı Eğitim Yardımı Programı’ndan farklı olarak UNICEF iş birliğinde ve Avrupa Birliği, Sivil Koruma ve İnsani Yardım Birimi (ECHO), Amerika Birleşik Devletleri Nüfus, Mülteciler ve Göç Dairesi (USBPRM) ve Norveç Hükümeti’nin finansal desteği ile yürütülmektedir (Web 7). Göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış olan Program’da nakit bileşeni illerde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile Kızılaykart’a yüklenerek sağlanmaktadır. Eğitim yardımının göçmen çocuğunun çocuğun annesine sağlanması amaçlanmıştır ancak saha çalışmalarında eğitim yardımının babanın adına olan karta da ödenebildiği ve teoride olan ile uygulamanın farklılık oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın şartları ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı ile benzerdir. Göçmenlerin faydalanıcı olması için önkoşul; tüm aile bireylerinin "99" numara ile başlayan kimliklerinin olması, düzenli gelirin ve sosyal güvencenin olmaması gerekmektedir (Tüzün, 2017: 25). Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardım Programı'nda da belirli süre okula devam etme şartlı bulunmaktadır. Ay içerisinde 4 günden fazla devamsızlık yapılması halinde ilgili çocuğun yardımı devamsızlık yapılan ay özelinde durdurulmaktadır. Burada önemli olan nokta dört günden fazla devamsızlık yapan çocuğun yardımının sadece durdurulmasıdır. Program'dan doğrudan çıkarılması söz konusu değildir. Yani bir sonraki ay okul düzeni takip edilmesi halinde nakit desteği devam etmektedir. Sağlanan nakit desteği de ulusal düzeyde uygulanan Program ile benzerlik göstermektedir. İlköğretime devam eden erkek öğrencilere 45 TL, kız çocuklarına 50 TL, ortaöğretime devam eden erkek öğrencilere 55 TL, kız öğrencilere 75 TL yardım sağlanmaktadır. 2018 yılında Hızlandırılmış Eğitim Programına devam eden çocuklara da destek yaygınlaştırılmış olup (UNICEF, 2018: 10) Hızlandırılmış Eğitim Programına dahil olan kız ve erkek çocuklara da 75 TL aylık destek sağlanmaktadır.

Göçmenlere yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın 2003 yılından beridir Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı'ndan ayrılan en önemli özelliğinden birisi yardım programının nakit bileşenine ek olarak çocuk koruma bileşeninin bulunuyor olmasıdır. Çocuk Koruma Bileşeni, Programın işbirlikçisi olan Türk Kızılay'ın Toplum Merkezleri'nde görevli çocuk koruma ekipleri tarafından uygulanmaktadır. Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Toplum Merkezi bulunan illerdeki (İstanbul Anadolu, İstanbul Avrupa, Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kilis, Kocaeli, Konya, Mardin, Mersin, Şanlıurfa, Zonguldak, Malatya, Adıyaman) çocuk koruma ekipleri tarafından yardımı durdurulan yani ayda dört günden fazla devamsızlık yapan göçmen çocuklara ulaşmaktadır. Devamsızlığı bulunan çocukların aile değerlendirmeleri ve akabinde risk değerlendirmeleri Toplum Merkezlerinde bulunan sosyal çalışmacı ve tercümanlar aracılığı ile yapılmaktadır (Web 10). Aileler ile görüşme yöntemi çoğunluk ile hane ziyareti olarak tercih edilmektedir. Pandemi dönemine özel uzaktan taramalar gerçekleşse de aile değerlendirmesi hane ziyaretleri aracılığı ile yapılmaktadır. Gerçekleşen hane ziyaretlerinde sosyal çalışmacılar tarafından liste içi çocuk için gidilse dahi tüm aile için koruma risk değerlendirmesi ve taraması yapılmaktadır (Web 8). İnceleme esnasında çocuğun neden fazla devamsızlık yaptığı, eğitimine neden devam etmediği gibi konulara odaklanıldığı gibi aynı zamanda aile dinamikleri detaylı olarak incelenmektedir. Aile içerisinde tespit edilen ihmal, istismar, çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, akran zorbalığı, sağlık ve psikososyal riskler, sosyoekonomik yetersizlikler gibi koruma riskleri tespit edilmektedir. Riskin tespit edilmediği ve sadece bilgilendirme yapılan aileler ile karşılaştığı gibi düşük, orta ve yüksek olarak belirlenen koruma riskleri de tespit edilebilmektedir. Düşük koruma riskine sahip bireyler tekli ihtiyaç kapsamında, orta ve yüksek riske sahip bireyler ise vaka yönetimi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bireyler ve aileler için planlar oluşturulmaktadır ve müdahaleler gerçekleştirilmektedir (Web 6). Müdahale kapsamında ise özetle şu çalışmalar yapılmaktadır: Riskli vakalar için bildirimler, iç-dış yönlendirmeler, bireylerin hizmetlere erişmesini sağlama, psikolojik ve sosyal destek ile aileyi güçlendirici çalışmalara dahil etme, kurumlar ile görüşme, savunuculuk faaliyetleri yürütmek ve takip/izleme sonrası ilgili liste içi çocuk veya koruma riski bulunan diğer aile

üyesinin riski sonlanana dek takip ve izleme çalışması yapılmaktadır. Süreç sonlandığında bireyin müdahale süreci sonlanmış olmaktadır. Bireylerin risk durumlarını inceleyen Toplum Merkezleri ekipleri aynı zamanda aileler ile uzmanlaşmış hizmetleri bir araya getirmektedir. Bu hizmetler arasında Toplum Merkezi içerisinde sağlanan ruh sağlığı hizmetleri, sosyoekonomik güçlendirme kapsamında dil kursları, sosyal uyumu güçlendirecek etkinlikler yer almaktadır (Web 10). Mikro düzeyde gerçekleşen müdahalelerin yanı sıra okullarda grup çalışmaları/psikoeğitimler gerçekleştirilmektedir. Mahalle düzeyinde risk haritaları oluşturularak ebeveynlere, okul çalışanlarına seminerler düzenlenmekte ve diğer kamu kurum, dernek çalışanlarına kapasite geliştirme eğitimleri düzenlenmektedir.

5. SONUÇ

Göçe bağlı olarak insan hareketliliği; hem göç eden bireyleri, toplumu, ülkeyi hem de göç edilen ülkeyi, toplumu ve bireyleri derinden etkilemektedir. Göçün savaş gibi zorunlu gerekçelerinin olması sosyal anlamda birçok ihtiyacı ve sorunu beraberinde getirmektedir. Göçten en çok etkilendiği bilinen çocukların ise temel hakları olan eğitime erişebilmeleri, eğitime erişimde kısıtlayıcı faktörlerin en aza indirilmesi önemlidir. Özellikle Suriye'den Türkiye'ye göçün başlangıcından itibaren süreç içerisinde Suriyeli göçmen çocukların eğitimi ile ilgili çok fazla çalışmanın planlandığı, uygulandığı bilinmektedir ancak geliştirilmesi gereken birçok noktanın devam ettiği söylenebilmektedir. Eğitim çalışmalarından olan hem ulusal düzeyde uygulanan hem de göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış olan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın önemi ile beraber geliştirilmesi gereken özelliklerinin bulunduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısı ile bu bölümde göçmen çocukların eğitime yönelik ve Şartlı Eğitim Yardımı Programı'na yönelik bir dizi öneri sunulması düşünülmüştür.

Suriyeli göçmen çocukların karşılaştıkları koruma riskleri; hem eğitime erişimde kısıtlayıcı rolde olabilmekte hem de eğitim dışı kalmanın sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, akran zorbalığı, ev içi emek, ebeveynin zarar verici geleneksel anlayışı, ruh sağlığı hizmetlerine erişememe, tek ebeveynlik, kimlik sorunları, sosyal dışlanma gibi birçok riskleri önlemede eğitimin erişimin önemi ön plana çıkmaktadır. Göçmen çocukların eğitime yönelik sıralanan öneriler şu şekildedir:

- Göç eden bireyler, birçok travmayı da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda göçmen çocuklar ve ebeveynleri eğitim ile birlikte psikolojik ve sosyal anlamda da desteklenmelidir.
- Eğitim çalışmaları çokkültürlülük bağlamında geliştirmeye devam edilmelidir. Nitekim son yıllarda gerçekleşen çalışmalar, ilgili bakış açısını desteklemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı okul ve ders seçimlerinde göçmen nüfusun kültürel normlarına göre çeşitlilik sağlamaya ve alternatif sunmaya devam etmelidir.
- Okullarda karşılaşılan sorunlara bütüncül yaklaşım ve müdahale için 'okul sosyal hizmet' uygulaması geliştirilmelidir.
- Sivil toplum örgütlerinin eğitime yönelik katkısı önemli olmak ile beraber Türk Kızılay Toplum Merkezleri gibi yapılanmaların devamı ve farklı illere de yaygınlaştırılması önemlidir.

- Özellikle 14-18 yaş aralığındaki çalışan erkek çocukları için ve 14-18 yaş aralığında ev içi emek, çocuk yaşta evlilik gerekçeleri ile okula devam edemeyen kız çocukları için bütüncül çalışmalar yürütülmelidir.
- Çocuk yoksulluğu ile etkin mücadele edilmelidir.
- Okullarda akran zorbalığı konusunda öğrenciler, öğretmenler ve veliler ile çalışmalar yürütülmelidir. Grup çalışmaları desteklenmelidir.
- Kamu ve sivil toplum kuruluşları ile beraber tüm paydaşlar koordine şekilde eğitim çalışmalarına devam etmelidir. Mahalle muhtarları da paydaşlar arasında yer almalıdır. Düzenli olarak toplantılar gerçekleştirilmelidir ve her mahalle için ayrı müdahale planları oluşturulmalıdır.
- Kamu personellerine ve göçmenler ile sıklıkla karşılaşan yerel dernek çalışanlarına çocuk koruma ve eğitime erişim ile ilgili kapasite geliştirme eğitimleri düzenlenmelidir.
- Eğitim kurumu aracı ile aileye ulaşmak; ailede var olan riskleri belirlemek, incelemeler gerçekleştirmek ve çocuğu aile içinde değerlendirmek önceliklendirilmelidir.
- Koruyucu ve önleyici çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Okul çağındaki çocuklar ve aileleri için ruh sağlığı hizmetlerinin ulaşılabilirliği artırılmalıdır.
- Mevsimlik tarım işçiliğinin yoğun olduğu bölgelerde tarımın başladığı aylarda saha çalışmaları gerçekleştirilmelidir, okul dışı kalan çocuklar için alternatif eğitim hizmetleri geliştirilmelidir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için Rehberlik Araştırma Merkezi personeline yönelik düzenli olarak hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmelidir.
- Öğretmen ve veli arasındaki iletişim problemine bağlı olarak belirli eğitim kurumlarında tercümanlar yer almalıdır.
- Dil bariyerine bağlı olarak var olan Türkçe dil kurslarının ulaşılabilirliği artırılmalıdır, Halk Eğitim Merkezleri dışında öğrencilerin yaşlıları ile beraber eğitim görebileceği Türkçe hazırlık sınıfları oluşturulmalıdır.
- Okulun uzak olması sebebiyle okuluna devam edemeyen ailelere ulaşım desteği sağlanmalıdır.
- Ailesinden ayrı düşen ve refakatsiz olan çocukların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde eğitime erişimleri ve diğer haklara erişimleri hızlandırılmalıdır.
- Toplum katılımı ile özellikle göçmenler arasında gönüllüler oluşturularak çocuk yaşta evlilik, çocuk işçiliği, okullaştırma, ev içi emek konularında eğitimler/seminerler yaygınlaştırılmalıdır.
- Eğitimi destekleyici olması adına okulların içerisinde veya çocuk dostu alanlarda sosyal becerileri artırabilecek aktiviteler artırılmalıdır.
- Hizmet içi eğitimler ile öğretmenlerin ve aile eğitimleri ile ebeveynlerin de katılımcı oldukları çalışmalar geliştirilmelidir.

Sıralanan bu önerileri uygulamak; göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı içerisindeki Çocuk Koruma Bileşeninin geliştirilmesi ile mümkündür. Bu bağlamda göçmen çocukları da kapsayan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın uygulanmaya devam etmesi ve geliştirilmesi çok önemlidir. Dolayısı ile

bu kısım itibari ile Şartlı Eğitim Yardımı Programı'na yönelik öneriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Şartlı Eğitim Yardımı Programı, kriterleri sağlamayan çocuklar için de yaygınlaştırılmalı ve nakit desteği hak temelli yaklaşım ile tüm çocuklara sağlanmalıdır.
- Şartlı Eğitim Yardımının nakit bileşeni özelinde nakit miktarının artırılmalıdır ya da programda ulaşım, materyal, üniforma gibi nakit dışında desteler de eklenmelidir.
- Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile ilgili etki analizleri ve araştırmalar artırılmalıdır, eğitim ile ilgili veriler kamuoyu ile şartlı eğitim yardımı bağlamında da paylaşılmalıdır.
- Devamsızlık sonucu nakit desteği durdurulan çocuklar için koruma bileşenin harekete geçmesi ve bileşen aracılığı ile hane ziyaretlerinin yapılması, aile içerisindeki risklerin belirlenmesi çalışmaları devam etmelidir. Mikro, mezzo ve makro müdahaleler göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı içerisindeki Çocuk Koruma Bileşeni ile gerçekleştirilebilmektedir ancak vaka sayılarının fazla olması, personel sayısının az olması mezzo ve makro uygulamalara yoğunlaşmayı öteleyebilmektedir. Bu bağlamda Şartlı Eğitim Yardımı Programının Çocuk Koruma Bileşeni bünyesinde görev alan sosyal çalışmacı ve tercüman sayıları artırılmalıdır, kapasite geliştirilmelidir.
- Göçmen çocuklar için yaygınlaştırılan Program'da annenin üzerine kayıtlı olan karta ödemenin yapılması beklenmektedir ancak teoride beklenen ile uygulamaya yansıyan durumun farklı olduğu gözlemlenmektedir. Kart, babanın adına da olabilmektedir. Bu bağlamda olması gereken ile uygulamaya yansıyan arasındaki farklılık ortadan kaldırılmalıdır. Göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda da nakit desteğinin anneye ödenerek kadın bireyin güçlenmesi amaçlanmalıdır.
- Göçmen çocuklara yönelik olan Program'ın Çocuk Koruma Bileşeni kısmını uygulayan Toplum Merkezleri tüm illere yaygınlaştırılmalıdır.
- Türkiye'de 2003 yılından beridir ulusal düzeye uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı için -göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Program da olduğu gibi- nakit desteğine ek olarak takiplerin sağlandığı, tüm ailenin risklerinin değerlendirildiği çocuk korumaya yönelik bileşen eklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aca, Z. ve Özdemir, M. Ç. (2020). Şartlı Eğitim Yardımı Programının Faydalanıcılar Açısından Etkilerinin Değerlendirilmesi. A. Altınsoy (Ed.), Seçme Sayılar-IV (s. 1-33). Sakarya, Sakarya Yay.
- Afyonoğlu, M. F. (2020). Göç ve Sosyal Politika. D. Başer (Ed.), Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet (s. 303-327). Ankara: Nobel Yay.
- Aksoy, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 7(14), s. 37-51.
- Aras, İ. ve Sağıroğlu, A. (2018). Almanya ve Suriyeli Mülteci Krizi. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1(1), s. 105-116.
- Avrupa Konseyi (1952). Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmesi Ek Protokol, Fransa.
- Aytaç, T. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunlarına Bir Bakış: Bir Meta-

- Analiz Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), s. 173-193, <https://doi.org/10.37669/milliegitim.930387>.
- Bartram, D., Poros M., Monforte P. (2017). Göç Meselesinde Temel Kavramlar (I. Tuncay, Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Baş, H. (2019). Türkiye’de Şartlı Nakit Transfer Uygulamalarında Bölgesel Farklılıkların Arka Planı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(22), 309-329, <https://doi.org/10.31199/hakisderg.582277>
- Birleşmiş Milletler (1948). İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Fransa.
- Birleşmiş Milletler (1989). Çocuk Hakları Sözleşmesi, ABD.
- Büyükhana, M. (2019). Zorunlu Eğitim Çağındaki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi Önündeki Engeller: Ankara İli Örneği (Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, İ. ve Emin, M.N. (2018). Türkiye’de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri. İlke Politika Notu-03 Şubat 2018, İstanbul. İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Çiçeksoğut, A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’in Türkiye’deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s. 1-20.
- Dama, N. ve Toklucu Sundaram, D. (2018). Yoksulluk Döngüsünden Çıkış: Şartlı Eğitim Yardımı. İstanbul: SETA Yay.
- Doğan, T. ve Sarı, V. İ. (2014). Brezilya’da Eğitime Erişim Adaletsizliği ve Bolsa Família Programı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6(2), s. 1-11.
- Efe, İ., Ülker O. ve Dalkılıç, M. M. (2022). Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis’teki geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 71-97.
- Emin, M.N. (2019). Geleceğin İnşası Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi. İstanbul: SETA yay.
- Ertekin Yıldız, S. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 4 (2), s. 5-32.
- Gantner, L. (2007). Progres: An Integrated Approach to Poverty Alleviation in Mexico. Ithaca, New York: Cornell University.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(5), s. 838-851, <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434652>.
- Grosh, M., Ninno, C.D., Tesliuc, E. ve Ouerghi, A. (2008), For Protection and Promotion- The Design and Implementation of Effective Safety Nets, Washington: World Bank.
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları. *TESAM Akademi Dergisi*, 2 (2), s. 81-100.
- Güven, S. ve İşleyen, H. (2018). Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve Suriyeli Öğrenciler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research Dergisi*, 5(23), 1293-1308.
- HBÖGM. (2021). MEB/HBÖGM İzleme ve Değerlendirme Raporu-2021 – İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Ankara.
- Işık, N. (2019). Şartlı Eğitim Transferinin Yoksulluğu Azaltmadaki Rolü: Brezilya, Meksika ve Türkiye’de Şartlı Eğitim Yardımı Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Ankara.
- Kaya, A. (2019). Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Geçici Eğitim

- Merkezleri ve Müfredatları (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Kaypak, Ş. ve Bimay M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84(110).
- Kurnaz, Ş. A. (2010). Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferi Programının Değerlendirilmesi Keçiören Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2014). Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi. (Erişim Tarihi: 10.05.2022): <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>.
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye'nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), s. 17-29.
- Poyraz, Y. (2012). Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2), s. 53-69. <https://doi.org/10.15337/suhfd.2017.65>
- Sakız, H. (2016). Göçmen Çocuklar ve Okul Kültürleri: Bir Bütünleştirme Çalışması. *Göç Dergisi*, 3(1), 65-81, <https://doi.org/10.33182/gd.v3i1.555>.
- Sarıpek, D. B. (2017). Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferleri; İnsan Hakları Açısından Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), s. 94-107, <https://doi.org/10.20875/makusobed.285875>.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), s. 1-13.
- Sever, Ş. (2020). Mülteci ve Sığınmacı Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar: Türkiye, Almanya ve İtalya Karşılaştırması (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, H. (2020). Göç Olgusu, Mülteci Çocukların Eğitimi ve Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Süreci. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), s. 377-394.
- Taş, H. Ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), s. 36-54, <https://doi.org/10.31199/hakisderg.409860>.
- Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü (2019). Türkiye'de Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Erişim ve Devamlılıklarına Dair Durum Analizi. Türk Kızılay, Ankara.
- Tüzün, I. (2017). Türkiye'de Mülteci Çocukların Eğitim Hakkını ve Karşılıklı Uyumu Destekleyen Yaklaşımlar, Politikalar ve Uygulamalar. *In European Liberal Forum*, Almanya.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (2009) Uluslararası Göç Hukuku, Yayın No: 18, İsviçre.
- UNICEF. (2014). "Türkiye'de Şartlı Nakit Transferi Programının İyileştirilmesine Yönelik Politika Belgesi". Şartlı Nakit Transferinin (ŞNT) Geliştirilmesi Çalıştayı (10 Eylül 2013 Ankara).
- UNICEF. (2018). "Unicef 2017 Yıllık Raporu". TÜRKİYE - UNICEF Ülke İş Birliği Programı, 2016-2020 (Mayıs 2018).
- Uzun, C. B. (2012). Türkiye'deki Şartlı Nakit Transferi Yardımlarının Bölgesel Dağılımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(28), s. 37-59.
- Yavuz, Ö. ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), s. 175-199, <https://doi.org/10.33182/gd.v3i2.578>.

- Zabcı, F. Ç. (2003). Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak Mı, Zengini Yoksuldan Korumak Mı? *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 58(1), s. 215-239.
- Web 1: Başkanlık. <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri> (Erişim Tarihi: 19.01.2022).
- Web 2: İstatistikler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 26.03.2022).
- Web3:MültecilerDerneği.https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAjwuYWSBhByEiwAKd_n_oQ4IjjOOQCV8qy3Q-zY2R5K253TI_uPFA4Tf-tJxRDBt8O4doYQyhoCJ-cQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 26.03.2022).
- Web 4: PIKTES Projesi. <https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda#> (Erişim Tarihi: 02.02.2022)
- Web 5: Yaygın Eğitim Programı. <https://www.unicef.org/turkey/media/8006/file> (Erişim Tarihi: 20.01.2022)
- Web 6: Şartlı Eğitim Yardımı Programı (Ş.E.Y.). <https://www.unicef.org/turkiye/sartli-egitim-yardimi-programi-sey> (Erişim Tarihi: 03.01.2022).
- Web 7: Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY). <https://platform.kizilaykart.org/tr/sey.html> (Erişim Tarihi: 11.12.2021)
- Web 8: Kızılay Toplum Merkezleri. <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/> (Erişim Tarihi: 20.11.2021)
- Web 9: Şartlı Eğitim (ŞEY) ve Şartlı Sağlık (ŞSY) Yardımı. <https://www.aile.gov.tr/sss/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sartli-egitim-saglik-yardimi/> (Erişim Tarihi: 02.05.2022).
- Web 10: Türkiye’de Çocukların Eğitim Yoluyla Korunması. <https://www.unicef.org/turkiye/hikayeler/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-e%C4%9Fitim-yoluyla-korunmas%C4%B1> (Erişim tarihi: 02.05.2022).

Çatışma Beyanı: Makalenin yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma, Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.

Katkı Oranı: Yazarlar makaleye eşit oranda katkıda bulunmuştur.